

Öğrenci Yönetimini Gerçekleştirecek Örgüt Biçimleri

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Öğrenci yönetimini gerçekleştirecek örgüt biçimi, her şeyden önce demokratik esaslara uygun olmalıdır. Bu örgütün serbest seçime dayanmasını gerektirir. Okul yönetimi tarafından atama yolu ile gerçekleştirilecek bir örgüt, daha önce açıkladığımız eğitsel değerleri öğrenciye kazandıramaz. Bugün bile bazı okullarda, öğretmenin, kimi öğrencilere, «Sen Temizlik Kolu başkanı, sen de Kızılay Kolu Başkanı ol!» dediğini biliyoruz. Bu yöntemle okulda biçimsel olarak bir öğrenci örgütü kurulabilir; fakat bu, öğrenci yönetiminden beklenen yararları sağlayamaz. 29 Kasım 1976'da 1909 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan son «Temel Eğitim Okulu Birinci Kademe (İlkokul) Yönetmeliği»nin 78. maddesinde «İlkokul Programına konmuş haftalık çalışma planı örneklerinde yer verilen eğitsel çalışmalar, öğretmenlerin gözetimi altında ve bütün öğrencilerin katılımıyla yapılması zorunlu faaliyetlerdir.» hükmü yer almıştır. Ayrıca, 2 Ağustos 1976 tarih ve 1894 sayılı Tebliğler Dergisi'nde de «Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği» yayımlanmıştır. Bu yönetmelikte eğitici çalışmaların amaçları, eğitici çalışmalarda gözönünde tutulacak ilkeler, törenler, milli bayramlar-günler ve haftalar, genel ve milli kültürü artırıcı çalışmalar, sergiler, okullar ve diğer kurumlararası ilişkileri geliştirici çalışmalar, okullarda çıkarılacak dergi-gazete ve yıllıklar, okullarda gösterilecek filimler ve yapılacak çeşitli gösteriler ve beden eğitimi çalışmaları yer almıştır. Sözü geçen yönetmeliğin XI. bölümü eğitici kolların neler olacağı ve ne suretle kurulacağı ile ilgili hükümleri kapsamaktadır.

Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği'nin 118-129. maddelerini kapsayan XI. bölümü incelenirse, şu hükümlere raslanır: Eğitici çalışmalar, okul içinde ve dışında her türlü olanaklardan yararlanarak, eğitici kollar aracılığıyla yürütülür. Bunların tür ve sayıları çevrenin koşul ve olanaklarına göre, her ders yılı başında öğretmenler kurulunca saptanır. Her kolun, gözetiminden sorumlu, bir veya gerektiğinde birden fazla öğretmen, öğretmenler kurulunca görevlendirilir. Bu öğretmenlerin görevi, genel gözetimden ileri gitmez; işlerin planlanması ve yürütülmesi öğrencilere bırakılır. Eğitici kolların başkanları öğrenciler arasından seçilir. Yönetmelikte, Tanıtma ve Yayın, Kültür ve Edebiyat, Müzik, Resim, Folklor, Müsamere ve Temsil, Kütüphanecilik, Kooperatif, Yangın, Gezi ve İnceleme, Okul-İşyeri İlişkileri, Eski Eserleri Tanıtma ve Koruma, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma, Köy-

cülük, Sağlık ve Temizlik, Spor, Havacılık, Fen ve Teknoloji, El Sanatları, Fotoğrafçılık, Büro Makinaları, Koleksiyonculuk, Okulu Güzelleştirme, Bahçe İşleri, Ormancılık ve Ağaçlandırma, Hayvanları Koruma, Turizm, Trafik, İzci Oymakları, «Kendi İşini Kendin Yap» gibi kolların kurulabileceği önerilmektedir. Öğretmenler kurulu kararı ile bunlardan gerekli olanlarla, bunlara benzer gerek duyulan başka kollar da kurulabileceği belirtilmiştir. Yine bu yönetmeliğe göre eğitici kolların başkanlarından (öğrencilerinden) oluşan kurula «Eğitici Kollar Yönetim Kurulu» adı verilir. «Bu kurul; müdürün veya danışman rehberin veya görevlendirilecek müdür yardımcısının yönetiminde çeşitli eğitici kollarla işbirliğini sağlar. Gerekli hallerde, eğitici kol öğretmenleri de bu toplantılara katılabilirler.» Sözü geçen yönetmelikte, bundan sonra konumuzla ilgili olarak şu hükümler vardır :

«Madde : 24 — Eğitici kollar, sınıf seviyesine bakılmaksızın, ortak istek, ilgi ve kabiliyetlere sahip öğrencilerden kurulur.»

«Madde : 126 — Her eğitici kolun yıllık çalışma program ve iç yönetmeliği, eğitici kol öğretmenin gözetimi ve yönetiminde, öğrenciler tarafından yapılır; okul müdürlüğünce incelenir ve onaylanır.»

«Madde : 127 — Her öğrencinin, en az bir eğitici kolun çalışmalarına katılması sağlanır. Her öğrenci, bir kolun üyesi olmakla beraber, isterse, haftalık programda kol çalışmalarına tahsis edilen ders saati dışında, diğer kolların faaliyetlerine de katılabilir.»

«Madde : 129 — Eğitici kolların para ve hesap işleri ile ilgili kayıtlar eğitici kol öğretmenlerinin gözetimi altında düzenli olarak tutulur ve yetkili kişi, makam veya kurullarca sık sık denetlenir. Defter, dosya ve kararların düzenli bir şekilde tutulması, işlenmesi ve saklanması eğitici kol öğretmenleri sorumludur. Eğitici kollarca yapılacak ödemeler, kol yönetim kurulunca kararlaştırılır ve ödeme ile ilgili belgeler saklanır. Kollara ait yazılar ve belgeler, ders yılı sonunda, ilgili dosyaya konmak üzere idareye teslim edilir.»

Yukardaki hükümlerde öğrenci yönetiminin nasıl bir örgütle gerçekleştirileceği açıkça belirtilmiş değildir. Bu arada öğrenci yönetiminin işlevi (fonksiyonu) de açıkça ortaya konmamıştır. Her kolun ayrı bir iç yönetmeliğinin olması da «açıklama» gerektirir. Okulda öğrenci yönetimi bir bütündür; bunların çalışmalarının da bir bütünlük içinde olması gerekir. Bunun için, okulda öğrenci yönetiminin bir yönetmeliğe göre çalışmasının daha uygun olacağını sanıyoruz. Her kolun ayrı bir çalışma programı olabilir. Bunu, her kolun, çevrenin koşul ve özelliklerine, en önemlisi, öğrencilerin gereksinimlerine göre hazırlamak gerekir. Her kola ayrı bir yönetmelik hazırlamak, sonra bu kolları o belgeye göre yönetmek, nedense bizde eskiden beri yapılan bir şeydir. Bunun zorunluğunu, daha önemlisi de gerek-

sizliğini anlamak gerekir. Uygulamada zaten bunlar hep birbirine benzer. Çok kez de iyice düşünülüp hazırlanmadan ortaya konmuşlardır. Bu konuda Bakanlığın kesin bir sonuca varacağını umarız.

Çağdaş okul anlayışına göre öğrenciler, ahlaki kavramları bile yaşantılarla, yani işin içinde çalışarak kazanacaktır. Bu kavramlar, bazılarının sandığı gibi, zihin eğitime benzer biçimde, dışardan içeriye doğru verilecek bir şey değil, belki içerden dışarıya doğru oluşacak bir şeydir. Okullarda uygulanacak öğrenci yönetimini gerçekleştirecek örgüt biçimi nasıl olmalıdır? Kuşkusuz bunun asıl biçimini belirleyecek olan okulun kendi doğal ve toplumsal koşul ve özellikleridir. Bu konuda «En iyi örgüt türü budur» demek doğru olmaz. Bununla birlikte, akademik olarak, H. Ahmet Aytuna'nın 1938'de yayımlanan «Tedris Yenilikleri» adlı kitabında (sayfa 58) de değindiği üzere toplumsal eğitim için başlıca iki tür örgüt akla gelebilir :

1. Öğrencilerin yönetime tamamıyla katılmasını öngören örgütler,
2. Okul yönetimine öneriler getiren örgütler.

Birinci tür örgütte, okulu, öğretmen, yönetici ve öğrencilerden oluşan bir kurul yönetir. Bu kurul, okulun yönetiminden sorumludur. Okulun yönetimiyle ilgili birçok karar ve hatta yönetmelikler bu kurul tarafından hazırlanır ve yürürlüğe konur. Bu görüşün, ülkemizde bazı okullarda sınırlı da olsa, yöneticilerin anlayışına göre az çok değişiklik olmakla birlikte, zaman zaman uygulandığına dair kanıtlar vardır. İlk uygulamalardan biri Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kuruluş yıllarında yapılmıştır. (*) Daha sonra 1940-1946 arasında, özellikle son 1-2 yılı içinde, bazı köy enstitülerinde de buna benzer kısa süreli uygulamalar görülmüştür. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde de Bakanlığın izni ile deneme niteliğinde olarak 1969-1970 öğretim yılı başında üç müdür adayı seçimi bile, öğretmen ve öğrenci temsilcileri tarafından yapılmıştır. Bu uygulamada 3 yıl içinde 2 müdür seçilmiş, sonra vaz geçilmiştir. Bu tür örgütler dünyada henüz yaygın hale gelememiştir. Zaman zaman deneme niteliğinde uygulanmaktadır. Bu tür örgütler, kalabalık okullarda bazı sorunlar yaratabilmektedir. Şunu önemle belirtmek gerekir ki, öğrencilerin hem kendilerinin gelişmelerine yardım hem de yönetimin yükünü hafifletmek amacıyla kurulan bu tür kurullar, okul yöneticilerini zor durumda bırakmayacak bir anlayış içinde yapılmak gerekir. Ele alınan konularda da eğitim çerçevesi dışına çıkılmamalıdır. Okulda, olaylara, eğitimsel açıdan bakılacak yerde, siyasi veya başka açılardan bakılacak olursa,

o zaman, bu çalışmalar «eğitsel» değerini büsbütün yitirir. Bu konuda, «demokratik» anlayış, yerini, hiçbir zaman «otokratik» anlayışa bırakmamalıdır.

İkinci tür örgütte, okul yönetimine veto hakkı tanınmıştır. Ödrenci yönetimi, okul yönetimine ancak öneriler getirir. Okul yönetimi, bu önerilerden «uygun» olanları uygular, uygun olmayanları da uygulamaz. Kısaca, okulu yöneten kişiler, eğitim ve öğretim sürecinin en önemli ögesi olan «öğrenci»yi, onun ilgi, istek ve görüşlerini dikkate alır. Sanırım, yönetim ilkelerine en uygun olanı da budur. Çünkü, yönetim bilim ve sanatına göre, herhangi bir kurumun yönetiminden esas olarak yöneticiler sorumludur. Bunda da yöneticiler, öğrencilerin görüş ve önerilerine değer vermeyi, onların kişiliklerini, her ne pahasına olursa olsun, korumayı bir ödev bilmelidirler. İlk ve ortaokul programlarında «Okulda canlı bir topluluk hayatı yaşanır. Öğrencilerin, milli bir topluluk içerisinde, o topluluğun yapıcı ve yaratıcı bir üyesi olarak gelişmeleri gerektiğine göre, okul topluluğu içinde öğrencilerin rol ve ödev alarak gerçek bir topluluk hayatı geçirmelerini sağlayacak bir eğitim sistemi uygulanmalıdır.» biçiminde yer alan ilke ve açıklamaların da amacı bu olmalıdır, sanıyorum.

Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği'nde okulda kurulacak öğrenci örgütünün biçiminin açıkca belirlenmediğini belirtmiştik. Bunun, okulun koşul ve özelliklerine uygun olarak yapılabileceğine dair de bir kayıt yoktur. Sanıyorum, uygulamada en çok karşılaşılan sorun budur .Bu yönetmeliğin 124'ncü maddesinde yer alan «Eğitici kollar ,sınıf seviyesine bakılmaksızın, ortak istek, ilgi ve kabiliyetlere sahip öğrencilerden kurulur.» denmektedir. Bu hüküm, 40-50 hatta 70-80 kişilik okullar için uygun olabilir. Çünkü, bu kadar az bir öğrenci topluluğu, okulda kurulabilecek öğrenci kollarında görev alabilir. Bu durumda okulda 8-10 kişilik öğrenci kolları oluşabilir; fakat yüzlerce, hatta binlerce öğrencisi olan okullarımız vardır. Bu durumda yönetmeliğin bir başka hükmü olan «Her öğrencinin en az bir eğitici çalışmalara katılımı» nasıl gerçekleşir? Bu gerçekleşse bile, kalabalık okullarda, değişik sınıflardaki öğrenciler birbirleriyle nasıl işbirliği yapabilirler? Bu durumu çözüme bağlayabilmek için bütün okul topluluğunu büyük bir ünite kabul ettiğimiz gibi, her sınıfı veya her şubeyi de küçük birer ünite olarak kabul edebiliriz. Buna göre, örneğin, Temizlik ve Sağlık Kolu'nun her sınıf veya şubede bir veya birkaç üyesi bulunabilir. Bunlar, kendi derslik veya derslikleriyle ilgili sorunları çözme çabasında bulunabilirler. Şube veya sınıfların ayrı kol başkanları bulunabilir. Bu kol başkalarının seçtikleri bir başkan da (bunların genellikle son sınıf öğrencilerinden veya son sınıfa geçmek üzere bulunan öğrencilerden olması uygun olur), şube veya sınıfını okulun genel öğrenci örgütünün başı olan «Eğitici Kollar Yönetim Kurulu»nda temsil eder. Burada bir noktaya değinmeden de geçemeyeceğim. Niçir

«eğitsel kollar» değil de «eğitici kollar»? «Eğitsel» sözcüğü, yabancı dillerdeki «pedagojik, terbiyevi» sözcüklerinin karşılığıdır. Dil devriminden beri 40 yıldır böyle kullanılmış, meslek kitaplarına geçmiş ve benimsenmiştir. Bundan vazgeçmeye gerek var mıydı? Bilmiyorum. Bu sözcükten, kimsenin rahatsız olduğunu sanmıyorum. Eğitsel oyunlar, eğitsel yazılar, eğitsel sözler gibi sözcükleri sık sık kullanıyoruz.

Okulda demokratik eğitimi sağlama konusunda eğitsel çalışmaların rolü yadsınamaz. Bunun örgüt biçimi, zaman zaman, beni düşündürmüştür. 1959 yılında yayımlanan «Yeni Köy Okulu» adlı kitabımda da bu konuya değindim. Okul öğrenci örgütünün demokratik yaşamın bütün kurallarına sıkı sıkıya bağlı olması gerektiği gibi düşüncelerle, seçilen kurulun programının —hükümet programında olduğu gibi— öğrencilere okunması ve onların kabulünden sonra uygulamaya konması gibi düşünceler de önermiştim. Bugün bu düşüncede değilim. Bu tür örgütün çalışmaları, işleri çok uzatabilir, hatta işleri büsbütün çıkmaza sokabilir. Bu konuda şimdi, kısa, pratik ve uygulanması kolay yöntemleri seçmek gerektiğine inanıyorum. Yukardaki görüşler veya yapılacak başka öneriler çerçevesinde bu önemli konunun yetkili organlarca yeniden incelenmesi gerektiğini sanıyorum.